

3. Kind is gewond

ALGEMENE ACHTERGROND

Verkeersongevallen kunnen tot ernstige letsels leiden. Wanneer een kleuter uit je klas na een ongeval moet worden opgenomen in het ziekenhuis, en daarna misschien zelfs moet revalideren, betekent dat zowel voor het kind zelf als voor zijn klasgenootjes een schok. Wanneer het kind nadien terug in de klas komt, is het mogelijk niet meer helemaal dezelfde persoon als voor het ongeval. Het kind heeft in elk geval heel wat meegemaakt, soms heel pijnlijke of nare dingen. Het ene kind wil hierover vertellen, het andere kind zwijgt er liever over. In dit deel van de Kleuter-kit stellen we je lessuggesties voor bij drie domeinen waarrond je kan werken met de kinderen.

1) Kleuters vertrouwd maken met het ziekenhuis of revalidatiecentrum.

Sommige kleuters zijn al eens in een ziekenhuis geweest voor een bezoek aan een vriendje of familielid, een opname voor een gericht onderzoek, een gewoon doktersbezoek, of ze hebben misschien al eens een ongeval meegemaakt. Toch zullen het grote gebouw en de vreemde instrumenten hen waarschijnlijk overrompelen. Door met de kleuters te werken rond het ziekenhuis of revalidatiecentrum, voelen ze zich geruster.

2) Contact onderhouden als de kleuter lange tijd afwezig is.

Het kind is soms lange tijd afwezig om te herstellen. Na de ziekenhuisopname volgt misschien nog een revalidatie: bij een therapeut (bijvoorbeeld een kinesist) als de gevolgen beperkt blijven, in een revalidatiecentrum bij ernstigere gevolgen. Het kind kan zich in deze periode heel alleen voelen. Zowel voor het kind zelf als voor de hele klas kan het fijn zijn om contact te houden.

3) Leren omgaan met iemand die 'anders' is.

Misschien is het kind veranderd wanneer het terugkomt in de klas. Misschien zit het in een rolstoel, of heeft het te kampen met een hersenletsel waardoor het minder goed kan volgen. Zowel voor de kleuter zelf als voor de klasgenoten betekent dat een hele aanpassing. Je kan je met de kinderen uit de klas voorbereiden op de terugkomst van het kind, dat nu 'anders' is. Ook als een broertje, zusje, mama of papa van een kind 'anders' is na een verkeersongeval, kan je hierrond werken in de klas.

Vooraleer we enkele concrete lessuggesties geven, gaan we kort in op hoe kleuters een ziekenhuisopname ervaren.

HOE ERVAREN KLEUTERS EEN ZIEKENHUISOPNAME?

Een opname in het ziekenhuis is een emotionele gebeurtenis, zowel voor kinderen als voor volwassenen. Het is goed je een idee te vormen over hoe kleuters tegen het ziekenhuis en een ziekenhuisopname aankijken. Dat verschilt voor verschillende ontwikkelingsniveaus, van kind tot kind.

Kinderen tot ongeveer zes jaar die in het ziekenhuis liggen, begrijpen nog niet waarom hun ouders er niet zijn, net nu zij hen zo hard nodig hebben. Omdat ze zich in de steek gelaten voelen, kunnen ze **boos en verdrietig** reageren. Ze voelen zich **angstig en alleen**. Bij zulke ingrijpende gebeurtenis regresseren sommige kinderen ook: ze stellen gedrag dat ze eigenlijk al ontgroeid zijn en gaan bijvoorbeeld terug bedplassen. In veel ziekenhuizen kunnen de ouders inslapen bij het kind. Dat maakt het meestal wat minder angstig. Omdat kinderen niet altijd begrijpen waarom ze in het ziekenhuis zijn en wat er met hen zal gebeuren, proberen ze dit zelf in te vullen. Hun **fantasie** strookt echter niet altijd met de realiteit. Ze denken bijvoorbeeld dat het ziekenhuis een straf is voor iets dat ze fout hebben gedaan, bijvoorbeeld het feit dat ze een keer zonder jas buiten liepen. Ook over de behandeling die ze moeten ondergaan heeft het kind grote fantasieën én angsten. Het weet nog niet goed hoe zijn lichaam werkt, en maakt zich er dus zelf een voorstelling van. Uit onzekerheid gaat zijn fantasie de vrije loop. Die is meestal gruwelijker dan de werkelijkheid. **Juiste informatie** kan dan een geruststelling zijn.

De kinderen vinden het angstaanjagend om te beseffen dat hun **lichaam**, dat zij nodig hebben om de wereld te verkennen, **plots niet meer mee wil**. Door de aard van de kwetsuur moet het kind bovendien vaak veel in bed blijven: ook dit is voor het kind moeilijk. Het wil naar school, spelen, thuis zijn.

Vroegere ervaringen kunnen in het ziekenhuis plots naar boven komen. Een kind dat ooit iemand kende die in het ziekenhuis is overleden, denkt misschien dat het zelf ook dood zal gaan in het ziekenhuis. Of een kleuter reageert hysterisch wanneer een verpleger zegt dat het met een spuitje in slaap zal worden gedaan, omdat het terugdenkt aan de dierenarts die pas nog de poes heeft laten inslapen met een spuitje.

Kleuters vrezen soms dat hun ouders verloren zullen lopen in het ziekenhuis en hen niet meer zullen vinden.

Meer lezen?

- www.kindenziekenhuis.nl
- *Naar het ziekenhuis? ... Praat erover! Lespakket over ziek zijn en opname in het ziekenhuis voor kinderen van 5 tot 8 jaar.* CM, Infocentrum GVO (uit te lenen bij de regionale diensten gezondheids promotie van CM)

CONCRETE LESSUGGESTIES OM HET ZIEKENHUIS TE LEREN KENNEN

Informeert de ouders altijd over de activiteiten in de klas.

Zo begrijpen ouders beter wat er in hun kind omgaat, wat het kind denkt, voelt, hoort, ...

De activiteit kan een indruk laten en het kind neemt het misschien mee naar huis.

De kleuter hoeft echter niet op school en thuis bezig te zijn met het verkeersongeval. Het kan steunend zijn om het gebeurde los te laten in een bepaalde omgeving.

Vragen-doos

Nodig:

- praatstok
- boek 'Kunnen dokters ziek worden?' van Dirk Musschoot (in Zeppekit)
- computer/beamer

Vooraf

Vertel de kinderen dat Joves een ongeluk meemaakte en nu in het ziekenhuis ligt. Hij zal dus een tijdje niet naar school komen. Je kan hen kort uitleggen wat er gebeurd is. Vraag de kinderen of ze weten wat het ziekenhuis is. Vertel hen dat je samen zal kijken naar een filmpje van Pingu in het ziekenhuis.

Filmpje

Kijk samen naar het filmpje van Pingu: <http://www.youtube.com> (zoekterm 'Pingu in hospital').

Kringgesprek

Vraag de kinderen of zij zelf wel eens in een ziekenhuis zijn geweest. Wat herinneren ze zich daarvan? Welke vragen hebben ze?

Schrijf aan de hand van drie centrale vragen op wat de kinderen zeggen:

- Wat weet je?
- Wat wil je weten?
- Wat wil je doen?

Je geeft deze drie thema's weer met drie getekende symbolen. Daaronder bundel je de vragen over deze drie onderwerpen. Jullie zoeken samen hoe jullie alle vragen oplossen en invullen. De kinderen mogen niet door elkaar praten. Een hulpmiddel hierbij is een praatstok. Alleen het kind dat de praatstok heeft, mag spreken. De anderen luisteren. Hierop stem jij de verdere activiteiten af.

Tip:

- Voor heel wat antwoorden kan je terecht in het boek 'Kunnen dokters ziek worden?' van Dirk Musschoot.

Afsluiting

Zet een brievenbus in de klas. Vertel de kinderen dat ze op een briefje mogen tekenen waarover ze een vraag hebben. Jij schrijft er de vraag bij. Laat de doos enkele weken in de klas staan. Regelmatig open je de doos en bespreken jullie de vragen die je uit de doos haalde.

Materiaal verzamelen en uitstallen

Als de kinderen in 'Vragen-doos' aangeven dat ze benieuwd zijn naar de materialen die in het ziekenhuis worden gebruikt, gaan jullie dit samen verkennen.

Nodig:

- materiaal uit het ziekenhuis

Vooraf

Lees een gedicht voor.

Oewah – oewah – oewah – oe!
Waar moet dat zo snel naartoe?
De wagen met het rode kruis
rijdt regelrecht naar 't ziekenhuis.

Witte bedjes
glad en netjes
op een rij.
Kijk, je kunt er nèt nog bij.

Heb je roodvonk? Rode hond?
Zit je vol met rode stippen?
Laat je je amandelen knippen?
Dokter maakt je weer gezond.

(Uit 'Een jaartje rond' van R. Struelens)

Vraag de kinderen om thuis op zoek te gaan naar materiaal dat bij het ziekenhuis hoort, of prenten die met het ziekenhuis te maken hebben. Uiteraard draag ook jij je steentje bij.

Kringgesprek

Laat de kinderen hun spullen en prenten in het midden zetten. Wat staat er allemaal? Waarvoor dient het? Zou Joves dat nu ook gebruiken? Jij vult de kinderen aan. Het is mogelijk dat kinderen prenten of spullen meebrengen waarvan je zelf het fijne niet weet. Zeg dat eerlijk tegen de kinderen, en beloof dat je het zal uitzoeken. Zoek hulp bij iemand die er meer van af weet, en kom er nadien op terug in de klas.

Afsluiting

Geef de materialen een plaats in de klas. Tijdens een vrij moment kunnen de kinderen de spullen nog eens van dichterbij bekijken of ermee spelen.

Voorleesboek over het ziekenhuis

Nodig

- Voorleesboek over het ziekenhuis
- Per kind twee afbeeldingen van een dokterstasje (op A4-papier)
- Gekleurd papier (uit tijdschriften, cadeaupapier, ...)
- Doktersmateriaal: per kind een pleister, spuit, verband, stokje om in de mond te kijken, ...

Vooraf

Ontleen in de bibliotheek een voorleesboek over het ziekenhuis. Een lijst met suggesties vind je bij 'Welke kinderboeken zijn interessant?' in dit onderdeel.

Verzamel de kinderen in een kring. Vertel hen dat je een verhaal zal voorlezen. Dat verhaal gaat over

het ziekenhuis.

Leesmoment

Lees het verhaal voor.

Kringgesprek

Praat met de kinderen na over het verhaal. Wie moest er ook al eens naar het ziekenhuis? Was je ziek? Had je iets gebroken? Wat vond je leuk? Waarvoor was je bang? Lag je alleen op een kamer of waren er nog andere zieke kinderen? Kreeg je bezoek? Een cadeautje? Was je blij dat je weer naar huis kon? Welke mensen lopen allemaal rond in het ziekenhuis? Wat hebben ze allemaal bij zich? Waarom moest Joves naar het ziekenhuis? Weet je wanneer Joves naar huis mag?

Knutselmoment

Geef de kinderen allemaal twee getekende dokterstasjes (op A4-papier). Het eerste dokterstasje mogen ze versieren met verschillende soorten papier (scheuren en plakken). In het tweede tasje plakken de kinderen het materiaal van een dokter: een pleister, een spuit, verband, een stokje om in de mond te steken, ... Op het einde niet je de twee tasjes onderaan aan elkaar. Elk kind heeft nu zijn eigen dokterstasje dat het kan openen en sluiten.

Variant

De kinderen kunnen ook vrij kiezen hoe ze hun dokterstasje knutselen, met knutselmateriaal dat op de tafels ligt: rolletjes, doosjes, papier, karton, stoffen, rietjes, ...

Poppenkastspel 'Bobke naar het ziekenhuis'²

In dit poppenkastverhaal leren de kinderen de ziekenwagen en het ziekenhuis kennen. Je kan het in verschillende delen als 'opvolgverhaal' spelen.

Nodig:

- Poppenkastverhaal (zie bijlagen)
- 7 poppenkastpoppen
- Ziekenwagen
- Draagbed
- Papier
- Balpen
- Zaklamp
- Plaat
- Plastic schort
- Grote scherpe naald of rode viltstift
- Pleister
- Rolletjes toilet papier
- Wit verband

² Deze lessuggestie vind je ook in 'Naar het ziekenhuis? ... Praat erover! Lespakket over ziek zijn en opname in het ziekenhuis voor kinderen van 5 tot 8 jaar'. Christelijke Mutualiteit.

- Klein leesboekje
- Beker of bolletjes van aluminiumfolie voor gewichten
- Plank

Vooraf

Verzamel de kinderen in een kring. Vertel hen dat ze een poppenkastspel gaan zien.

Poppenkastspel

Speel het spel (zie bijlagen).

Afsluiting

Prat met de kinderen na. Wie heeft al eens een been gebroken? Hoe kwam dat? Moest je toen ook naar het ziekenhuis? Kreeg je een gipsverband? Vond je dat leuk? Was je bang? Mochten anderen erop tekenen of hun naam schrijven? Moest het gips lang aan blijven? Moest je daarna terug oefenen om te lopen?

Filmpje bekijken

Als de kinderen in 'Vragen-does' aangeven dat ze benieuwd zijn naar wat er gebeurt bij een operatie, gaan jullie dit samen verkennen.

Nodig

- computer
- verkleedkleden voor kind, mama/papa, verpleegster, slaapdokter, assistent slaapdokter

Vooraf

Verzamel de kinderen in een kring. Spreek met hen over het ziekenhuis. Waarom moeten mensen naar het ziekenhuis? Wat gebeurt er? Kijk met de kinderen naar het filmpje op <http://www.ziekenhuis.nl/index.php?cat=animaties&action=show&movie=201> (kies onder 'genres' voor kindergeneeskunde – operatie bij kinderen). Hier wordt getoond wat er gebeurt voor een operatie, hoe de patiënt onder narcose wordt gebracht en hoe hij terug ontwaakt.

Kringgesprek

Prat met de kinderen na over het filmpje. Wat gebeurt er als je naar het ziekenhuis moet? Kan je je eigen kleden aanhouden? Mag je voor een operatie zoveel eten als je wil? Waarom niet? Waarom wordt de temperatuur gemeten? Hoe maakt de slaapdokter je in slaap?

Afsluiting

Laat de kinderen in groepjes een rollenspel spelen, met de volgende rollen:

- kind
- verpleegster
- vader/moeder
- assistent slaapdokter
- slaapdokter

SUGGESTIES OM CONTACT TE HOUDEN MET EEN KIND DAT LANGE TIJD AFWEZIG IS

Informeer de ouders altijd over de activiteiten in de klas.

Zo begrijpen de ouders beter wat er in hun kind omgaat. Wat het kind denkt, voelt, hoort, ... kan immers nog rondspoken in zijn hoofd als het thuiskomt. De kleuter hoeft echter niet op school en thuis bezig te zijn met het verkeersongeval. Het kan steunend zijn om het gebeurde lost te laten in een bepaalde omgeving.

Wanneer een kleuter lange tijd afwezig is van school, is het zowel voor het kind als voor de klas fijn om contact te houden. Jullie kunnen natuurlijk niet met zijn allen elke week op bezoek. Gelukkig zijn er andere manieren waarop jullie elkaar op de hoogte kunnen houden van het reilen en zeilen in de klas en het ziekenhuis. Hieronder lees je enkele suggesties.

Maar eerst nog even dit. Het kan zijn dat het kind niet meer terugkomt in de klas en noodgedwongen naar een andere klas of school overstapt. Overleg dan met de ouders, het kind zelf en de klasgenootjes wat de verwachtingen zijn. Een open communicatie kan teleurstellingen voorkomen. Als het niet langer mogelijk is om met de klas contact te onderhouden, bouw het dan geleidelijk af. Probeer zeker te vermijden dat het kind het gevoel heeft door zijn klasgenootjes in de steek te worden gelaten.

De Zeppedingetjes

Vraag gratis de Zeppedingetjes aan bij ZEBRA, via www.zebraweb.be. In de Zeppekit vind je alvast een pakket Zeppedingetjes, met 25 notablokjes, 25 harmonicapostkaarten en 5 posters die vertellen hoe jonge verkeersslachtoffers zich kunnen voelen en hoe kinderen op hun eigen manier kunnen helpen. Het materiaal verwijst op een leuke manier naar de Zeppe-site (www.zeppe.be). De Zeppedingetjes geven tegelijkertijd ook tips mee om verkeersslachtoffers te helpen en solidair te zijn met hen. De Zeppedingetjes zijn leuke materialen waarmee je op een gemakkelijke manier de kinderen kan helpen in het communiceren, contact houden en solidair zijn met jonge verkeersslachtoffers. Vraag alle kinderen een postkaart te versieren. Deze kaarten overhandig je aan het kind in het ziekenhuis.

Fotoverhaal maken

Maak een fotoverhaal van een dag in de klas. Daarbij worden de alledaagse dingen op beeld gezet: het binnenkomen in de klas, vrij spelen in de hoeken, voorleesmoment, speeltijd, etenstijd, zwemles, de kinderen die naar huis vertrekken, ... De foto's worden in een schrift geplakt, met tekeningen en kleurige knipsels erbij. Jijzelf kan er de juiste tekstjes bijschrijven, zodat één van de ouders dit kan voorlezen aan Joves.

Geschenkjes knutselen of tekenen

De kinderen kunnen kleine geschenkjes knutselen of een tekening maken. Laat hun inspiratie de vrije loop, of knutsel allemaal hetzelfde, bijvoorbeeld allemaal een bloem om samen een mooie ruiker te vormen. Het kan ook leuk zijn om boodschappenkaartjes te maken, met bijvoorbeeld:

'Ik vind jou...', 'Als jij terugkomt wil ik met je ...'. Jij vult aan wat de kinderen zeggen en de kinderen kunnen er een toepasselijke tekening bij maken.

Terugkeer naar de klas

Als het kind terugkomt naar de klas, zorgen de andere kinderen voor een warm welkom. De oudste kleuters kunnen mee bedenken wat ze willen doen: zelf slingers maken, koekjes bakken, een liedje maken, ... Bereid de kinderen goed voor op de terugkomst. Mogelijk is het kind niet meer helemaal dezelfde persoon wanneer het terugkomt. Suggesties vind je hieronder. Verduidelijk ook waarom Joves eventueel bepaalde dingen meer mag, bijvoorbeeld tijdens de speeltijd in de klas blijven, niet mee turnen, ... Zo vermijd je afgunst.

Maar bereid ook het kind dat terugkomt voor. Vertel wat jullie allemaal deden in de klas, wat er verteld werd. Als jullie een hoekje maakten rond het ziekenhuis, vraag dan of het kind liever heeft dat dit wordt weggehaald, of het mag blijven staan.

CONCRETE LESSUGGESTIES OM TE LEREN OMGAAN MET EEN KIND DAT 'ANDERS' IS

Informeer de ouders altijd over de activiteiten in de klas.

Zo begrijpen ouders beter wat er in hun kind omgaat, wat het kind denkt, voelt, hoort, ... De activiteit kan een indruk laten en het kind neemt het misschien mee naar huis. De kleuter hoeft echter niet op school en thuis bezig te zijn met het verkeersongeval. Het kan steunend zijn om het gebeurde los te laten in een bepaalde omgeving.

Na een verkeersongeval komen sommige kinderen tijdelijk of blijvend in een rolstoel terecht of zijn ze gedeeltelijk verlamd. Andere kinderen lopen een hersenletsel op en zijn zichzelf niet meer als ze het ziekenhuis verlaten. De hersenbeschadiging tekent hen. Ze spreken moeilijk, gedragen zich anders of zijn niet meer zo snel.

Voor het slachtoffer én de omgeving is het heel moeilijk die veranderingen te aanvaarden. Daarom moeten de kinderen een duidelijk beeld hebben van het 'anders' zijn. Dit anders zijn kan verschillende vormen aannemen: een papa ligt in coma, een vriendje is verlamd, een zusje is blind, een vriendinnetje heeft littekens van brandwonden, ... Ook voor kleuters is het niet altijd evident om iemand die plots anders is te aanvaarden. Het roept veel vragen op. Het is belangrijk duidelijke, concrete antwoorden te geven, maar zeker ook te zeggen dat je sommige dingen zelf niet weet.

Ervaringsoefeningen

Kinderen ervaren in deze oefening zelf wat het betekent om 'anders' te zijn, zoals Joves. Overleg best met het betrokken kind zelf of het akkoord gaat dat de klas hierrond werkt. Benadruk voor de kinderen ook dat mensen in een rolstoel niet altijd hulpeloos zijn: ze kunnen nog veel zelf, vaak meer dan we denken.

Nodig:

afhankelijk van de inleefoefeningen: blinddoek, rolstoel, hersenletsel ...

Vooraf

Vertel de kinderen dat Joves, als hij terugkomt naar school, het niet altijd makkelijk zal hebben (bijvoorbeeld omdat hij in een rolstoel zit). Weten zij wat een rolstoel is? Kennen ze iemand in een rolstoel? Hebben ze er zelf al eens in gezeten? Wat kan je niet meer als je in een rolstoel zit? Wat kan je nog wel?

Zelf ervaren

De kinderen moeten bepaalde opdrachten vervullen, maar dan mét een handicap.

Bijvoorbeeld:

Rolstoel:

- de kinderen proberen zelf vooruit te komen met een rolstoel, of laten zich duwen
- de kinderen spelen spelletjes in een rolstoel
- de kinderen proberen hun boekentas van de grond te nemen in een rolstoel
- de kinderen proberen over de hoofden van rechtstaande kinderen heen te kijken

Afsluiting

In een kringgesprek bespreken jullie de ervaringen van de kinderen. Hoe was het om in een rolstoel te zitten? Wat ging goed? Wat ging fout? Wat kan je wel nog zelf? Hoe kunnen we helpen wanneer het klasgenootje terug op school komt? Hoe kunnen we eventueel praktische dingen aanpassen? Maak samen een lijstje. Bijvoorbeeld voor een rolstoel: steeds een doorgang laten in de gangen en de klas, geen rommel laten slingeren, boekentas helpen dragen...

Benadruk dat Joves, ondanks de beperking, ook nog veel zelf kan.

Werken rond verschillen

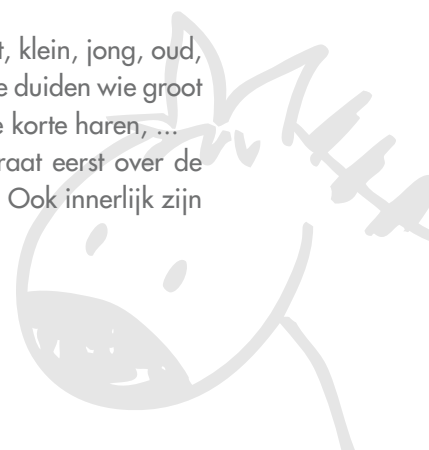
Wanneer je merkt dat de integratie van het kind na het ongeval moeilijk loopt, kan je met deze lessuggestie werken rond de verschillen tussen mensen, los van een handicap. De kinderen ervaren dat iedereen anders is, dat iedereen kwaliteiten en beperkingen heeft. Daarbij kan je in overleg met het kind zelf bepalen of je expliciet spreekt over het kind dat gewond raakte in een verkeersongeval.

Nodig:

- foto's van verschillende mensen uit tijdschriften, reclamefolders, ...
- twee grote bladen papier: één met een blij gezicht, één met een droevig gezicht
- kleurpotloden en stiften

Vooraf

Verzamel de kinderen in een kring. Neem de foto's van verschillende mensen (groot, klein, jong, oud, zwart, blank, in een rolstoel, met sproeten, met een bril, ...) Vraag de kinderen aan te duiden wie groot is, wie klein, wie een kindje is en wie een opa of oma, wie een staartje heeft en wie korte haren, ... Vraag hen te kijken naar de kinderen naast hen. Waarin zijn ze verschillend? Praat eerst over de uiterlijke verschillen. Vraag dan naar wat ze graag spelen, wat ze het liefst eten, ... Ook innerlijk zijn er verschillen tussen iedereen.

En ik?

Rol een grote rol papier uit in de klas. Daarop kunnen de kinderen tekenen wat ze graag en niet graag doen, wat ze wel en niet lusten, wat ze goed en niet goed kunnen. In een kringgesprek overlopen jullie wat waar staat. Besluit samen met de kinderen dat iedereen op zijn manier 'anders' is.

Boek 'Voor de eerste keer'

Als het broertje of zusje van een kind uit je klas in een rolstoel terechtkomt, heeft dat ook een grote invloed op het kind uit je klas zelf. Dat kan je erkennen door met deze activiteit te werken.

Nodig:

- boek 'Voor de eerste keer' van Stefan Boonen (in Zeppekit)
- prenten 'Voor de eerste keer' (in Prenten-kit)
- emoborden: blij, bang, boos, verdrietig (in Zeppekit)
- papier, kleurpotloden en stiften

Vooraf

Nodig de kinderen uit bij jou in een kring te zitten. Vraag aan de kinderen of ze iemand kennen die in een rolstoel zit. Wie is dat? De broer/zus van Joves zit nu ook in een rolstoel. Wat vinden zij daarvan? Kunnen ze nog samen spelen? Wat gaat wel? Wat gaat niet?

Het boek

Kondig aan dat je de kinderen een verhaal wil voorlezen. Het boek gaat over Anton, de broer van Kaat. Kaat zit in een rolstoel na een verkeersongeval. Dat is voor Anton niet altijd makkelijk. Tijdens het voorlezen laat je de prenten uit het boek zien.

De emo's

Prat na over het boek. Wat vonden de kinderen droevige momenten? Wat waren de leuke momenten? Toon de vier basisemo's: blij, bang, boos, verdrietig. Laat de kinderen situaties noemen die bij de borden passen. Dat zijn situaties uit het boek, maar kunnen ook situaties uit hun eigen leefwereld zijn.

Variatie

Laat de kinderen de 4 emo's zelf tekenen. Vertel het verhaal opnieuw, en vraag tijdens het verhaal regelmatig om de juiste emo omhoog te steken.

Welke kinderboeken zijn interessant?

Nijntje in het ziekenhuis

Auteur: Dick Bruna

Uitgeverij: Bruna Uitgevers, 1996

ISBN-nummer: 9073991870

Onderwerp: Ziekenhuis

Korte inhoud: Nijntje vindt het wel een beetje eng om naar het ziekenhuis te moeten om aan haar

pijnlijke keel geholpen te worden. Maar omdat moeder, de dokter en de verpleegster allemaal even aardig en positief doen, valt het verblijf toch reuze mee.

Leeftijd: Vanaf 2 jaar

De wereld van Hopla – Het ziekenhuis

Auteur: Bert Smets

Uitgeverij: Het Bronzen Huis

ISBN-nummer: 90-3890-956-X

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: Hopla krijgt een ongeluk. Een ziekenwagen brengt hem naar het ziekenhuis. De dokter onderzoekt hem.

Leeftijd: Vanaf 2 jaar

Karel in het ziekenhuis

Auteur: Liesbet Slegers

Uitgeverij: Clavis, 2007

ISBN-nummer: 90-5954-013-1

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: Karel krijgt tijdens het wandelen een ongelukje. Hij moet met de ambulance naar het ziekenhuis. Na een verdrietige start merkt hij dat het daar ook best leuk kan zijn.

Leeftijd: Vanaf 2 jaar

In het ziekenhuis

Auteur: Betty Sluyzer

Uitgeverij: Kimio, 2006

ISBN-nummer: 90-7136-861-0

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: Kaj gaat mee wanneer zijn zusje naar het ziekenhuis moet. Hij kijkt hoe de dokter Lizzie onderzoekt. Hij is verdrietig omdat zijn zus een paar nachtjes in het ziekenhuis moet blijven, maar heel blij als ze weer thuiskomt.

Leeftijd: Vanaf 2 jaar

Musti naar het ziekenhuis: CD-rom

Uitgeverij: Standaard Uitgeverij, 2001

ISBN-nummer: 90-3890-956-X

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: Musti heeft een nieuwe schommel. Meneer Konijn duwt hem zo hard, dat Musti valt. Zijn arm doet pijn, dus moet hij naar het ziekenhuis. Musti is een beetje bang, maar toch ook wel nieuwsgierig. De dokter stelt hem gerust. Er zit een klein barstje in het bot, dus krijgt Musti een gipsverband. De kleur mag hij kiezen. En nu wil meneer Konijn natuurlijk ook zijn poot in die kleur! Deze CD-rom bevat ook kleur-, reken-, geheugen- en observatiespelletjes.

Leeftijd: Vanaf 3 jaar

Joep in het ziekenhuis

Auteur: Anne Gutman

Uitgeverij: Forte, 2002

ISBN-nummer: 90-5877-095-8

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: Joep heeft een sleutelhanger ingeslikt en in het ziekenhuis halen ze die er weer uit.

Leeftijd: Vanaf 3 jaar

Dokter Jules

Auteur: Annemie Berebrouckx

Uitgeverij: Zwijsen-Infoboek, 2004

ISBN-nummer: 978 90553 5164 0

Onderwerp: ziek zijn

Korte inhoud: Jules gaat op bezoek bij een ziek vriendje. Hij neemt een dokterstas mee. Na zijn bezoek gaat het al veel beter.

Leeftijd: Vanaf 3 jaar

Kijk, dit is Emma

Auteur: Willis Jeanne

Uitgeverij: Bakermat, 1999

ISBN-nummer: 90 6249 338 6

Onderwerp: Anders zijn, rolstoel

Korte inhoud: Dit boek gaat helemaal over Emma. Doet Emma dan zulke speciale dingen? Nee, ze doet hetzelfde als jij. Is Emma dan zo bijzonder? Ja, net zo bijzonder als jij.

Leeftijd: Vanaf 4 jaar

Lucas en de slaapdokter

Auteur: Stefan Boonen

Uitgeverij: Clavis

ISBN-nummer: 978 90 682 2968 4

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: 'Morgen ga ik naar het ziekenhuis, Zus,' fluistert Lucas. 'Wauw!' doet Zus. 'Waarom?' 'De dokter gaat mijn oortjes genezen,' vertelt Lucas. 'Want soms doen die erg pijn.'

Lucas vertelt Zus alles wat hij weet over het ziekenhuis. Alles wat mama hem heeft geleerd. Over de dokters en de grote bedden. En dat hij vannacht én morgenvroeg niet mag eten of drinken. Helemaal niks! Dit is een opgewekt verhaal dat kinderen voorbereidt op een opname in het ziekenhuis

Leeftijd: Vanaf 4 jaar

Ik wil niet naar het ziekenhuis

Auteur: Tony Ross

Uitgeverij: Uitgeverij Sjaloom

ISBN-nummer: 978 90 9249 361 6

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: De Kleine Prinses moet naar het ziekenhuis. Ze heeft een knikker in haar neus en die moet eruit gehaald worden. De Kleine Prinses wil helemaal niet naar het ziekenhuis. Op de dag dat ze naar het ziekenhuis moet verstopt ze zich... In dit prentenboek beschrijft en illustreert Tony Ross op humoristische wijze hoe kinderen zich uit alle macht kunnen verzetten tegen zoiets engs als naar het ziekenhuis gaan.

Leeftijd: Vanaf 4 jaar

Een bed op wiertjes

Auteur: Vivian den Hollander

Uitgeverij: Unieboek

ISBN-nummer: 978 902 6987 84 7

Onderwerp: ziekenhuis

Korte inhoud: Als Marije met haar buurjongetje Bart een rolschaatswedstrijd houdt, valt Bart zo ongelukkig dat hij zijn been breekt en met de ziekenwagen naar het ziekenhuis moet. En dat terwijl hij over twee dagen jarig is... Marije merkt dat je in een ziekenhuis ook heel goed je verjaardag kunt vieren. Vooral het bed op wiertjes van Bart vindt ze prachtig. Maar als ze zelf naar het ziekenhuis moet omdat haar amandelen eruit moeten, vindt ze dat bed helemaal zo leuk niet meer.

Leeftijd: Vanaf 3 jaar

Wegwijs: Werken rond ziekenhuis en anders zijn**Naar het ziekenhuis? ... Praat erover!**

Organisatie: Christelijke Mutualiteit

Contactgegevens: www.cm.be

CM Antwerpen
Gezondheidsbib
Lange Sint-Annastraat 40
2000 Antwerpen
Tel. 03/470.21.50

CM Waas en Dender
Gezondheidsbib
De Castrodreef 2
9100 Sint-Niklaas
Tel. 03/760.93.93

CM Brugge
Gezondheidsbib
Oude Burg 23
8000 Brugge
Tel. 050/44.03.88

CM Zuid-West-Vlaanderen
Gezondheidsbib
Sint Janslaan 10
8500 Kortrijk
Tel. 078/15.01.75

CM Oostende
Gezondheidsbib
Ieperstraat 12
8400 Oostende
Tel. 059/55.26.15

Korte omschrijving: Het lespakket omvat 3 delen. Deel 1 bevat lessen rond ziek zijn en doktersbezoek. Deel 2 biedt suggesties om te werken rond ziekenhuis en ziekenhuisbezoek. Deel 3 zijn de praktische bijlagen: kleurprenten, gedichtjes, werkbladen, ...

Leeftijdscategorie: 3e kleuterklas, 1e en 2e leerjaar

Uitlenen/aankopen: Het lespakket is uit te lenen bij gezondheidsbib van CM.

Voor gezonde kinderen die de pech hebben ziek te zijn

Organisatie: Simon en Odil (vzw 4Kids)

Contactgegevens: vzw 4Kids   Uitgeverij Averbode
Boniverlei 15   Abdijstraat 1 postbus 54
2650 Edegem   3271 Averbode
contact@simonodil.com   www.averbode.be
www.simonodil.com

Korte omschrijving: Dit didactisch koffertje kan je gebruiken wanneer je in je klas geconfronteerd wordt met een kind dat langdurig in het ziekenhuis moet verblijven (of de broer of zus van iemand in je klas). Je kan tijdens hun afwezigheid contact houden met deze kinderen, nieuwtjes uitwisselen en de klas de juiste toelichting geven.

Leeftijdscategorie: basisonderwijs

Uitlenen/aankopen: De leerkracht of de school kan dit pakket gratis aanvragen via uitgeverij Averbode.

Even Anders. Gewoon leren over anders zijn.

Organisatie: Gezin en Handicap en Brussenwerking

Contactgegevens: Gezin en handicap
A. Goemaerelei 66
2018 Antwerpen
Tel.: 03/216.29.90
gezinenhandicap@kvg.be

Korte omschrijving: Via de lessenreeks maken de kinderen kennis met het gegeven 'handicap' en wordt gewerkt aan de beeldvorming over handicap en anders zijn. Daarnaast wordt aan broers en zussen van kinderen met een handicap de mogelijkheid geboden om te praten over hun broer of zus in de klas. Er worden mogelijkheden aangereikt om eventueel onbegrip van medeleerlingen op te vangen en 'handicap' bespreekbaar te maken.

Leeftijdscategorie: basisonderwijs

Uitlenen/aankopen: De leerkracht of de school kan de lessenreeks voor € 25 aankopen bij Gezin en Handicap. De lessenreeks en de bijbehorende boekjes kunnen ook gratis ontleend worden bij een aantal CLB's. Een lijst met de deelnemende CLB's vind je op www.brussen.be.